

lhbtcia+ik

Sjoerd Zuidzee

lhbtqia+ik

Sjoerd Zuidzee

UITGEVERIJ
VOGELVRIJ

Colofon

Eerste uitgave: Juni 2024
Sjoerd Zuidzee

Uitgeverij Vogelvrij
Redactie: Hadassah de Boer
Correctie: Janke Scharff
Omslagontwerp: Jesse Jeroen Unlimited
Opmaak: Bob Broeze, Kingfisher Design

ISBN E-boek: 978-90-834372-0-0
ISBN Paperback: 978-90-834069-9-2

© 2023 Uitgeverij Vogelvrij. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n).

© 2023 Uitgeverij Vogelvrij. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior permission in writing from the proprietor(s).

Ik ben geen schrijver, maar toen ik jonger was, schreef ik dit ooit op:

Ik leef in chaos, maar wil niets liever dan alles opgeruimd, helder, schoon, strak en overzichtelijk hebben. En met iedereen in harmonie en gezelligheid bij elkaar zijn. Alle kleuren naast elkaar. Alle kleuren, zeg ik. Huid, politiek, sekse, alles. En gewoon en extreem moeten ook naast elkaar. Vrij naast voorzichtig. Wild naast kalm. Mooi naast lelijk. Alle kleuren van de regenboog. Niet omdat we elkaar moeten verdragen, maar omdat we zelf alle kleuren zijn. Ik ben niet het een of het ander. Ik ben het alleen als dat moet. Als ik kleur moet bekennen, met het pistool op de borst. En dan zeg ik wat ik ben en doe ik wat er van me verwacht wordt. Maar ik ben veel meer dan een nicht van middelbare leeftijd. Ik ben veel meer dan dat. Ik ben meer dan in de kast of uit de kast. Ik ben van vrouwen en van mannen en van wat er nog meer te bedenken is aan variaties op die twee. Ik ben veel meer dan je ziet als je me ziet. Ik wil graag al mijn kleuren zijn. En dat lijkt chaos, maar is het niet. Het is een cocktail. Het lijkt misschien een onoverzichtelijk rommeltje, maar dat is het niet. Alles bij elkaar opgeteld maakt het geheel kleurrijk in plaats van chaotisch en rommelig.

1.

Ik heet George, maar ze noemen me Sjors. Jezus. Was ik maar veertig jaar later geboren. Ik had jong willen zijn in deze tijd en niet in die van mij. Nu ben ik een ouwe lul die vanbinnen eigenlijk een jong kutje is. Of weet ik veel. Ik heb nooit echt geweten wat of wie ik ben. Ik ben in wezen van alles door elkaar heen en dat verandert ook nog eens elk half uur. Ik kan me een klein verlegen meisje voelen of een enorme macho. Een rustige volwassene of een hysterische kleuter. Ik ben het allemaal, maar het is pas kort dat ik zo mag zijn. Van mezelf, omdat het mag van de wereld. De regels van het spel zijn zo enorm veranderd de laatste jaren. Het is net alsof alles zich volledig aan het vernieuwen is. Het is net een ziekte. Is ziekte een natuurlijke overgang naar beterschap? Groeipijn? Want ja, het is dé grote overgang in mijn leven. Mijn ouders spraken van vóór de oorlog en na de oorlog, ik spreek van vóór corona en na corona. Want daarna is het toch gebeurd allemaal. Maar het heeft niets met een virus te maken. Of kun je een groeiend besef van veelkleurigheid dat zich door de wereld beweegt, ook een virus noemen? Een positief virus.

Wat ik meegemaakt heb, voltrok zich vaak als in een droom. Dat kwam omdat ik graag onder invloed was. Daar heb ik toen voor gekozen. Er was drank en er waren drugs. Wijn en wodka,

wiet en hasj. Helemaal in het begin gebruikte ik ook wel sterker spul, later niet meer. Daar ga je kapot aan. Ik wilde graag loskomen van de realiteit. Wegzweven. Gezond was dat niet, ik wist het. Die donzen deken om me heen was gemaakt van vergif, zoet vergif. Het was zoet, toen ik jong en gezond was, later begon het dons ook scherpe randjes te krijgen, die me in mijn vlees sneden. Nu leef ik sober en grotendeels nuchter. Omdat ik ouder word en er minder goed tegen kan. En kwaaltjes begin te krijgen. Ik leef steeds gezonder. Minder drank, geen harddrugs, geen sigaretten, geen vlees, geen suiker. Alleen maar leven. Steeds gezonder. Omdat ik gelukkig wil worden en dit misschien helpt. Het gaat ooit komen. Volgend jaar, neem ik me elk jaar voor, word ik gelukkig.

Ik woon in een groot oud huis in een lelijk gedeelte van de stad. We hebben het gekraakt en het schijnt van een of andere rijke Rus te zijn, die er niet naar omkijkt. Zulke mensen heb je. Die hebben bezit, maar doen daar niets mee. Niemand die ons wegstuurt. We krijgen zelfs water en licht en gas. Of we krijgen het niet, maar we mogen ervoor betalen. Hier wonen we met een stelletje ongeregeld, zoals mijn vader dat vroeger noemde. Het is zo gegroeid. Steeds kwam er iemand bij en ging er iemand af, tot we compleet en stabiel waren en dat is nu al een tijdje. Ik ben de oudste in huis. Verreweg. De oudste en de uitzondering, dacht ik altijd. Maar onlangs heb ik bedacht dat we allemaal uitzonderingen zijn. Alle mensen zijn uitzonderingen.

Ik woon in een rommelig kraakpand, maar dat wil ik niet. Ik wil in een schoon, mooi huis. Met mooie meubels. Een mooie veelkleurige bank. Maar dat is mijn wereld niet, helaas. Ik woon in de rommeligheid. Nog wel. Ik hoop op beter, maar vraag me af of ik dat nog ga meemaken. Op mijn leeftijd.

Mijn huisgenoten vormen mijn zelfgekozen familie. Zoals gezegd, we hebben ons in de loop van de jaren verzameld en kiezen voor elkaar. De aanleiding was het huis, de reden wordt gevormd door onze behoefte aan het leven in veelkleurigheid.

Lola is in de veertig, aantrekkelijk, aards, vrouwelijk, intuïtief, en ze heeft bijzondere krachten. Ze valt op alles en iedereen, op elke variatie mens, oud of jong, slim of dom. Ik geloof dat dat een besluit is, dat ze zo wil zijn. Eigenlijk verlangt ze gewoon naar de perfecte man: hard maar zacht, stoer maar lief, op zichzelf maar met haar. Omdat hij niet bestaat troost ze zich met wat er op haar pad komt, vooral met lieve meisjes. Misschien omdat die ver weg zijn van haar diepste verlangen. Ik weet het niet. Ze is vrij omdat ze niemand heeft om zich aan te binden, heeft ze weleens gezegd. Ze heeft ons.

Matti, de man in huis, is eind dertig, *in control*, magisch en charmant. Hij is een genietter en een escapist. Ook is hij berekenend, sluw en een opportunist. Hij gaat graag om met vrouwen en alle variaties op vrouwen, maar wil alleen met zachte mannen naar bed, geloof ik. Jongetjes bij voorkeur. Meisjes met een piemel, moet ik

zeggen. Hij wil ouder en mannelijker zijn dan zijn lustknaapjes en hij wil ze leiding geven.

En dan is er de stoere Natasja. Zij is begin dertig, sexy en brutaal. Vroeger heette zij Nathan en was hij een vrouwelijke man, nu als Natasja is ze een mannelijke vrouw. Ze is geopereerd, al een tijdje geleden, en dat is behoorlijk goed gelukt. Ze ziet er vrouwelijk uit, al is ze iets te lang en heeft ze brede schouders, maar niet lelijk, alsof ze een zwemster is. Soms ben ik een beetje bang voor haar, omdat ze onverwachts is, en soms kun je ook erg op haar rekenen. Natasja zoekt al haar hele leven en zoekt gewoon verder, al weet ze niet zo goed naar wat.

Stijn is net twintig en de zoon van Lola, die ze vroeg gekregen heeft van haar grote liefde, die haar al lang geleden verlaten heeft voor een onbeduidende flirt. Stijn is flegmatisch en stil, maar ook gevoelig en kwetsbaar. Hij weet nog niet wie hij is en wij daarom ook niet. Onze Stijn, onze benjamin, ons kind. Met zijn allen hebben we een kind. Hoe gaat het met Stijn? Vragen we elkaar voortdurend. Waar is Stijn? Wat vindt Stijn?

En dan tot slot is daar Reggie. Mijn Reggie die niet mijn Reggie is. Hij is non-binair. Ik moet dus niet 'hij' zeggen, maar 'hen' of 'die'. Dat is moeilijk voor me, maar ik doe mijn best. Voor mij is hij een hij en een man. Hij is zelfs de meest bijzondere man ter wereld, vind ik. Reggie is eind twintig, of ouder of jonger, ik weet het niet. Het is net alsof hij geen leeftijd heeft, nooit jonger is geweest en nooit ouder zal

worden. Een mooie jonge man is het, sensitief, sterk, maar een raadsel. Ik weet niet wie hij is, wat hij is, wat hij wil, wat hij kan, en vermoed dat hij van een andere planeet is. Hij is een man met fraaie bescheiden rondingen en ik geloof dat ik van hem hou. Of nee, ik weet het zeker. Of het is de diepste bewondering die bestaat, dat kan ook. Ik durf hem nauwelijks aan te spreken. Vaak droom ik van hem, bijna altijd eigenlijk. Nacht en dag. In mijn slaap, maar ook als ik wakker ben. Als ik niet kan slapen, ga ik van hem dromen. Dan verzin ik een verhaal over hem: hoe hij mij verleidt en opeens ook van mij houdt en zijn lichaam en geest aan me geeft.

Zouden we een gezin zijn, dan is Matti de papa, Lola de mama. Natasja de oudste dochter, Stijn haar kleine broertje en Reggie het loslopende raadsel dat aan is komen waaien en in het huisgezin is opgenomen. Ik ben opa, die na de dood van oma bij zijn kinderen is ingetrokken. Maar we zijn geen gezin, niemand is familie van elkaar behalve Lola en Stijn. En er is nooit een oma geweest. Ik ben een ouwe nicht van de ouwe stempel, terwijl ik zo graag meer had willen zijn. Maar in mijn tijd moest je kiezen wat je was en dat heb ik gedaan. Zo zonde. Ik hou ook van vrouwen, weet ik, en heb vroeger ook wel met ze gevreeën en dat ging prima. Mooi, zacht, lekker. Maar ik moest kiezen, van wie weet ik niet meer. Ik moest kiezen en ik koos en nu ben ik een ouwe homo. Alleen maar dat. Saai. Gelukkig woon ik hier. Met deze mensen. We wonen en we leven. En dat is niet saai. Helemaal niet. Voor mij zeker niet, want ik heb Reggie, al heb ik hem niet.

2.

Er is bijna altijd muziek in huis. Ik word er onrustig van. Het is ook onrustige muziek. Een dreun is het of een dreunend ritme. Het lijkt soms een aanhoudende schreeuw om aandacht en om een groots leven. Iemand wil per se een feestje vieren. Waarom klinkt mij dat tegenwoordig zo krampachtig in de oren? Moet het altijd party time zijn? Voor mij niet. Ik wil ook graag rust. Dat zal het zijn. Zij zijn nog jong allemaal. Toch ga ik vaak naar de muziek toe. Ik wil het leven niet missen en dat daar schijnt het leven te zijn.

Dronkenschap, drugs, uitbundigheid en liederlijkheid. Iedereen danst met iedereen. De stad staat op zijn kop en wij doen mee, wij zijn erbij. Dat is het gevoel. Staat de stad op zijn kop? Niet dat ik weet, maar we doen alsof dat zo is. Het leven leeft. Het bruist. De tijd staat stil en er bestaat geen tijd. Ik ben van jou, jij bent van mij, ik vind je mooi, ik voel me vrij. Er is geen ziekte. Er is geen dood. Er is alleen de drank. De drugs. De geiligheid. Het feest. De stad staat op zijn kop. En wij doen mee. We zijn erbij. Het leven leeft. Het bruist. De nacht staat stil en er bestaat geen tijd. Steeds weer herhalen we dat naar elkaar. Met woorden of zonder. Het komt mij krampachtig over. Angstig bijna. Bang voor de dood van de toekomst en voor de ellende van het verleden. We proberen eronderuit te komen en ervoor weg te rennen.

Dan buiten op het binnenplaatsje, op de vlucht voor het lawaai, tref ik mijn Reggie die mijn Reggie niet is. Hij vlucht ook weleens weg van het lawaai en misschien ook wel van de krampachtigheid. En als ik geluk heb, zijn we dan even samen.

Hij praat tegen me en heeft het over Australië. 'Als kind ben ik daar altijd al door gefascineerd geweest,' vertelt hij me voor de tiende keer, maar ik hang aan zijn lippen. 'Zo zei je dat toen: als je een kuil graaft en je graaft alsmaar door, dan kom je uit in Australië. Ik heb daar altijd naartoe willen gaan. Iedereen zegt dat het daar zo ruim is. Dat het leven zo echt is daar. En zo open. Ik wil naar Australië en kijken of ik aan de andere kant van de zwaartekracht wel het gevoel heb dat ik met mijn beide benen op de grond kan staan. Tussen de mensen. Ik kan hier niks of niemand vinden waar ik bij hoor. Zo simpel is het. Misschien aan de andere kant van de wereld wel.'

'Je hoort toch bij ons?' vraag ik maar weer.

Hij schudt zijn mysterieuze hoofd. 'Niet echt. Dit is het verhaal van Lola en Matti. En Natasja en Stijn. En van jou. En nu heel even ook een beetje van mij, maar mijn verhaal is snel verteld: ik ga naar Australië.'

Ik bekijk stiekem zijn gebeeldhouwde gezicht, dat zo apart maar ook zo mooi is. Hij ziet mijn blik en ik zie dat de stilte hem een ongemakkelijk gevoel geeft. 'Ken je die mop van die Reggie die naar Australië ging?' vraag ik snel.

Hij trekt een wenkbrauw op en kijkt me wezenloos aan. Ik word rood, merk ik. Waarom zeg ik zoiets raars? Omdat ik niet weet wat ik moet zeggen als ik met hem alleen ben. Hij weet niet van mijn dromen over hem. Hij weet niet wat ik in gedachten allemaal al met hem heb meegemaakt.

Grote god, stel je voor dat hij straks weg is, naar de andere kant van de aardbol, kan ik dan nog steeds van hem blijven dromen? Ik denk het niet. Ik droom ook niet van Brad Pitt. Te onwaarschijnlijk is te onwaarschijnlijk, zelfs voor een droom. Dus dan ben ik hem kwijt. En moet ik iemand anders zoeken om in mijn schaduwleven mee te zijn.

Reggie gaat weer naar binnen en ik even later ook. Niet meteen, om niet achter hem aan te lopen.

Dan opeens is daar iemand nieuw in huis. Een oudere vriendin van Lola. Iets van een vriendin van haar oudere zus, die ze op straat is tegengekomen en meegenomen heeft naar ons kraakhuis. Kraakpand. Het is een vrouw die me recht in de ogen kijkt. Ze kijkt zo bij me naar binnen en ik bij haar. Een vrouw op leeftijd. Ik ben niet geïnteresseerd in vrouwen op leeftijd, weet ik, maar we kijken wel recht bij elkaar naar binnen. Ze heeft coke bij zich en biedt me dat aan.

‘Nee,’ zeg ik. ‘Dank je wel. Ik hou het tegenwoordig bij een enkel jointje en een drankje.’

‘Dan doe ik dat ook,’ zegt ze en ze bergt de coke weer op.

En ze kijkt weer bij me naar binnen. Dit is heel apart. Ze neemt geen snuifje omdat ik het niet neem. Ze past zich aan mij aan, terwijl ze me niet kent. Ze is hier toch niet voor mij? Of is dat omdat we de enige ouderen in het gezelschap zijn? Omdat we met elkaar zitten opgescheept? Ik wil dat niet.

‘Ik hou van wijn,’ zegt ze.

Ik knik. ‘Ik ook.’

‘Heb je iets in huis?’

Wie is die vrouw? Hoe komt ze hier? Ze is recht van lijf en leden, zie ik. Ik hou van het slanke vrouwenlichaam, om de lijnen. Waarom komt ze op mijn pad?

‘Ik heb wijn,’ hoor ik mezelf zeggen. ‘Kom maar kijken, loop maar mee.’

En dat doet ze. Ik neem opeens een vrouw mee naar mijn kamer. Daar ploft ze neer en gaat ze met me aan de witte wijn. Opeens hebben we ons van de anderen afgezonderd.

‘Harde muziek,’ zegt ze, ‘daar ben ik te oud voor.’

Ik glimlach. Ze heeft natuurlijk gelijk, maar dat zeg ik niet. Ik wil niet zeggen dat ik ergens te oud voor ben.

Pinot blanc of pinot gris of chardonnay. Zij mag kiezen en kiest pinot gris. Ik open de fles, schenk twee schone glazen netjes tot de helft en we drinken. We drinken en hebben een gesprek. Dat vanzelf gaat. Van smalltalk naar meer en weer terug. Het gaat vanzelf. Ik ben op mijn gemak. Zij vertelt en ik vertel. We lachen ook. Over dezelfde vreemde dingen. Over foto’s

van honden met kledingstukken aan, die in een fotoboek staan dat bij mij op mijn tafel ligt. Wie is opeens deze vrouw in mijn leven? Ik open nog een fles. Waarom voelt ze zo vertrouwd? Omdat we ouderen zijn? Omdat ze van mijn generatie is. Omdat we elkaar begrijpen. We spreken de taal van onze tijd. En we houden van wijn.

Daarna eten we met de anderen, die iets gemaakt hebben en ons hebben geroepen. Blijkbaar weten ze dat we samen zitten, die vrouw en ik. Wij hebben wijn meegenomen, zijn overgegaan op rood. beaujolais, fleurie. Na het eten laten we de boel de boel, zoals we dat lachend noemen. Het mag van de anderen. Moet zelfs. We gaan terug naar mijn kamer. Ik ga aan de eau de vie. Dat heb ik in huis. Ik mag dan in een kraakpand wonen, maar ik heb van alles. Zij gaat aan de calvados.

‘Het is lekker, maar een killer,’ zegt ze.

‘Eau de vie is eau de mort,’ zeg ik.

Ze lacht. ‘Calvados is zuiver spul. Van appels, dacht ik. Dus heel gezond.’

We drinken en praten. Deze dranken zijn legale harddrugs, maar ze vallen vandaag goed, bij ons allebei. Nu drink ik toch weer veel opeens. Waarom? De dreun verderop in het huis wordt zachter en melodieuzer. We drinken en glijden weg met zijn tweeën. Zit ik hier opeens dronken met een wildvreemde vrouw die vertrouwd voelt. Vreemd en vertrouwd is als het leven zelf, bedenk ik.

3.

Vanaf een bepaald moment ben ik het kwijt. Niet helemaal, dat ben ik het nooit, maar iets in me neemt het dan over en ik ben alleen nog maar de toeschouwer. En soms let ik niet zo goed op en weet ik bijna niet wat ik meemaak. Ik ben dan een marionet en iets of iemand trekt aan de touwtjes. Iets stuurt me. Hoe dan ook, we vallen op mijn bed in slaap, mevrouw Calvados en ik. Of in mijn bed. We hebben ons blijkbaar nog wel ontkleed. Niet dat we tegen elkaar aan liggen, als we de volgende ochtend heel vroeg naast elkaar ontwaken, dat niet, maar we zijn wel grotendeels naakt. Rommelig naakt. Achteloos naakt. Het is nog nacht, stellen we vast, maar wel al licht.

‘Waar ben ik?’ vraagt ze met een lachje.

‘Je bent bij mij,’ zeg ik. ‘Hier woon ik.’

Ze kijkt om zich heen. ‘O ja,’ zegt ze. ‘De calvados.’

‘Sorry,’ zeg ik. ‘Dit was niet de bedoeling. Ik bedoel, ik ben niet van met vrouwen.’

‘Ik ook niet,’ grijnst ze. ‘Ik bedoel, ik juist wel. Ik ben niet van met mannen. Niet meer. We hebben toch niks gedaan?’

Ik schrik even. Ik mag toch aannemen van niet. Dat had ik dan toch nog wel geweten? Het zal toch niet? Niet dat het erg zou zijn, maar toch. Ik heb ooit die keuze gemaakt.

We schuiven wat opzij en bekijken het onderlaken. Zij buigt zich naar het midden ervan,

ruikt eraan en schudt haar hoofd. 'Volgens mij is er niks gebeurd.'

'Te veel eau de vie,' zeg ik.

We kijken elkaar aan, lachen even.

'Hoe voel ik me?' vraagt ze.

'Ik weet het niet,' zeg ik. 'Ik weet niet hoe jij je voelt. Ik voel me wel oké. Dat weet ik.'

'Ik ook.' Ze laat zich achterover in haar kussen vallen. Mijn kussen dat nu even van haar is. 'Begrijp je dat nou? Als ik drink. Als ik rook. Als ik ongezond leef. Voel ik me slecht, maar ook beter. Voel ik me vanbinnen goed. Zou het allemaal niet waar zijn? Dat slecht leven slecht voor je is. Ik voel me beter als ik gedronken heb.'

'Niet altijd,' zeg ik en ik ga op mijn rug naast haar liggen. 'Meestal niet.'

'Nee, niet altijd. Meestal niet.'

Ik laat een stilte vallen. Met haar durf ik dat. Zij is een vrouw op leeftijd en geen Reggie, dus een stilte maakt me niet uit. Is dit een ongemakkelijke situatie? Nee. Niet echt. We hadden het leuk, dat kan, en wat wordt er nu van me verwacht? Wat gaat het worden? Ze raadt mijn gedachten.

'En nu?' vraagt ze. 'Moet ik weg? Zonder eau de vie trek je me niet?'

Ze is direct, hard, stevig en dat stelt me gerust.

'Een eitje kun je nog wel krijgen,' zeg ik met een grijns. 'Een kopje thee.'

'Heel aardig van je.'

'Ik heb niks tegen vrouwen.'

'Maar om d'r nou mee in bed te liggen, is weer het andere uiterste?' Ze lacht.

We blikken even naar opzij, kijken elkaar aan, lachen en richten ons weer tot het plafond.

'Ik weet het weer,' zegt ze. 'Je had iets magisch in je ogen.'

'Ja,' zeg ik. 'Jij ook.'

Na twee kopjes thee en een gebakken eitje op een boterham vertrekt ze weer. In de stilte. Iedereen slaapt nog. Het is laat geworden, zoals het bijna altijd laat wordt bij ons. Wij zijn late mensen, omdat we niet meedoen met alles daarbuiten. En dat alles begint 's morgens vroeg. Dan slapen wij. Nou ja, ik nu niet. Ik ben niet zo'n slaper, steeds minder.

En dan is ze weg. Het maakt niet uit. Ze is niet belangrijk voor me en ik niet voor haar. We kwamen elkaar tegen en liepen even samen op. Zo gaat dat. Een oudere vrouw was ze, maar fraai van lijf en leden, heb ik gezien. Ook zonder kleren aan. En dat kan ik waarderen. Schoonheid is schoonheid. Ik zie haar waarschijnlijk nooit meer. Of misschien nog een keertje op afstand, als ze nog eens bij Lola langskomt. Dan begroeten we elkaar.

4.

Ik ben in onze grote, rommelige woonkeuken getuige van een gebruikelijk gesprek tussen een moeder en haar zoon, Lola en Stijn. Ik moet altijd weer opnieuw bedenken dat ze die relatie met elkaar hebben. In ons huis is iedereen gelijk en de ongelijkheid van ouder en kind lijkt iets van vroeger, van een andere tijd. Ze zitten ieder aan een hoofdeinde van onze lange keukentafel, die we ooit van straat hebben geplukt en hebben opgeknapt. Op onze eigen manier. Schilderen zonder eerst te schuren of te gronden. Gewoon kwasten, over alles heen. Hij was niet eens goed schoon. Het is onze tafel, waar we al zoveel aan hebben meegemaakt met elkaar.

Stijn is een knappe, magere jongen. Wat flegmatiek. Traag in zijn bewegingen. Zijn spanning zit vanbinnen. Of misschien heeft hij niet zoveel spanning. 'Wil je hier alleen wonen dan?' vraagt hij.

'Ik woon hier niet alleen. Ik woon met Matti en Natasja en Sjors en Reggie.'

'Reggie gaat naar Australië.'

'Over honderd jaar.'

'En dat zijn vrienden. Dat is anders.'

Lola schudt haar hoofd. 'Voor ons hier zijn vrienden meer dan familie, Stijn. Dat weet je. Natuurlijk is het nooit meer dan moeder en zoon. Dat gaat boven alles. Maar wij hebben hier elkaar en jij moet de wereld in. Als je bij ons

blijft hangen, blijf je een kind en ben je te vroeg volwassen tegelijk. Je moet onder de mensen, fouten maken en jezelf vinden.'

'En jij gaat me dan niet missen?'

Hij is echt bezorgd, zie ik. Hij moet voor zijn moeder zorgen. Voor haar geluk. En hij is gewend aan de veiligheid van ons hier samen, dat ook. Die twee hebben alleen elkaar en dat wat we hier met zijn zessen hebben.

'Er komt wel weer eens iemand langs voor me,' glimlacht zij. 'Zoals altijd.'

'Ze gaan ook altijd weer weg.'

'Dan zijn ze toch even geweest.'

'Vier maanden of vijf?'

'Marjan was een half jaar. Vijf maanden paradijs, één maand shit. Geen slechte score. Je bent te oud om kind te zijn, jongen.'

'Te oud om bij mijn moeder te wonen?' Hij haalt zijn schouders op. 'Wat is erop tegen? En ik woon ook niet bij jou, ik woon bij jullie allemaal. We hebben een huis. Zit ik je in de weg?'

'Natuurlijk niet. Daar gaat het niet om. Het gaat om jou.'

'Ik voel me goed hier. Ik wil niet weg.'

Stijn kijkt even naar mij. Hoopt hij dat ik het voor hem opneem? Misschien zou ik dat wel willen doen, maar ik weet niet wat ik vind. Ik ken mijn eigen mening niet. Heeft Lola gelijk? Moet een kind zijn eigen weg zoeken op een bepaald moment? Of kun je gewoon je hele leven bij je moeder en haar vrienden blijven wonen? Ik weet het niet. Ik weet niks. Hoe langer ik leef, hoe minder ik weet. Ik zal dommer dan dom sterven.

‘Je moet niet zo aan me trekken, mam.’

‘Ik trek niet aan je. Ik duw je juist weg.’

‘Je moet niet zo tegen me duwen dan.’

‘Ik wil het beste voor je,’ zegt zij.

‘En voor jezelf. En wie komt eerst?’

‘Waarom zou ik voor mezelf willen dat jij weggaat?’ Lola staat op en begint onrustig heen en weer te lopen. Langs de lange tafel en eromheen. ‘Moeders willen juist altijd hun kinderen bij zich houden.’

‘Jij niet,’ zegt hij rustig. ‘Jij bent anders. Want jij wil anders zijn. Ik denk dat je je geen zorgen meer over me wil maken. Over mijn toekomst. Dat ik daarom weg moet. Als je me niet ziet, zie je het niet.’

‘Wat zie ik niet?’

Stijn heft even zijn handen. ‘Weet ik veel! Jij wil iets van me. Je wil dat ik iets wil, dat ik iets van mijn leven maak. Maar ik heb al een leven, vind ik. Hier met jou en met jullie. Ik wil geen toekomst, ik wil nu.’

‘Ik wil dat je gelukkig bent, Stijn.’

‘Dat wil ik ook, maar ik wil het niet voor jou. Ik wil het voor mezelf. En bovendien ben ik gelukkig.’

Ik kan een grijns niet onderdrukken. Weer verliest ze van hem. Verliezen ouders altijd van hun kinderen? Die hebben altijd het laatste woord. Ze zijn onervaren, verbaal minder getraind, maar maken alles uit. Zo is het in de hele wereld. De jonkies weten niks, maar bepalen alles. De oudjes, die alles begrijpen, moeten hun mond houden. O nee, ik begrijp niet alles, want

ik word steeds dommer, heb ik net bedacht. Of is dat juist wijze domheid?

‘Jezus,’ zegt Lola. ‘Ik vind het gewoon zonde dat je hier blijft hangen. Jij kunt iets van je leven maken.’

‘Want dat hebben jullie niet gedaan?’

Zij staart hem even aan. ‘Kutzooi,’ zegt ze dan. ‘We wonen hier in een klotezooi.’

‘Dat zijn geen woorden voor een moeder,’ zegt haar zoon.

‘Ik ben geen moeder,’ bitst ze. ‘Ik ben Lola en ik ben toevallig je moeder. Of nee, niet toevallig. Ik ben expres jouw moeder. Ik ben godvergeten expres jouw moeder. En ik probeer te doen wat een moeder moet doen. De natuurlijke gang der dingen. Die wil ik.’

Stilte. Einde gesprek? Einde gesprek.

Lola staat bij het fornuis, het oude fornuis dat hier al stond toen we het huis kraakten en dat het nog bleek te doen, en ze kijkt naar haar zoon, die op het punt staat naar boven te gaan, naar zijn kamer, om te gamen waarschijnlijk. ‘Heb je ’m nog gebeld? Je zou ’m bellen. Heb je ’m nog gebeld?’

‘Nee,’ zegt Stijn.

‘Je hebt niet gebeld?’

‘Nee, dat zeg ik toch? Ik heb niet gebeld. Ik hoef hem niet te bellen. Hij wou ons niet. Nu is het te laat. Ziek of niet. Ik heb gewoon niet gebeld. Ik hou niet van ’m, ook al is hij mijn vader. Ik ken hem niet. Ik ken jou.’

Stijns verwekker is ziek. Echt ziek. En hij heeft dat laten weten. Om wat voor reden dan ook. Het

doet de zoon weinig, zegt hij en ik geloof hem. Ik kijk naar die magere, knappe jongen. Het is een kind, toch kijk ik tegen hem op. Het is alsof elke generatie jonge mensen iets heeft wat haar ouders niet heeft. Een nieuwe volwassenheid over nieuwe dingen. Hij is onzeker, weet niet wat hij wil of wat hij met zijn leven moet, maar hij weet zo precies hoe hij tegenover mensen staat. Op het persoonlijke is hij volwassen. Hoezo moet hij dan eigenlijk nog weten wat hij met zijn leven gaat doen? Maatschappelijk? Fuck de maatschappij. Zo denken wij hier toch? Zo heeft zij hem toch opgevoed?

‘Laat ‘m maar doodgaan,’ zegt Stijn. ‘Het maakt mij niet uit.’

Lola kijkt van hem weg. Ze wil hem de bittere trek om haar mond niet laten zien. Ik zie die wel. Ze houdt nog van die man, weet ik. Ze is zo vluchtig met anderen omdat ze nog zo aan hem vastzit. Voor eeuwig. Ze heeft zijn zoon namelijk. Ze hebben samen een zoon. De natuur is altijd sterker dan de mensen.

5.

Als Matti erbij is, is hij de baas. Domineert hij de situatie. Hij bepaalt, daagt uit, stelt op de proef, oordeelt en beoordeelt. Die avond zijn we onder elkaar, met niemand van buiten. En het gaat nog steeds over Stijn. Ook over zijn vader, maar meer over hem.

‘Stijntje weet niet wat hij wil,’ zegt Natasja, terwijl ze haar eigen lange benen streelt. ‘Hij weet niet of hij knap is of niet, of hij een man wil zijn of niet, of hij van seks houdt of niet, of hij een moederskindje is of niet.’ Zij kijkt de anderen een voor een aan, maar slaat mij over. Dat doet ze altijd. Onze blikken kruisen elkaar bijna nooit. Ik weet niet precies waarom dat is, maar wel ongeveer. Waarschijnlijk is dat omdat ze weet dat ik weet dat zij het altijd alleen maar over zichzelf heeft. Niet dat dat erg is, dat doen we allemaal, maar zij schaamt zich ervoor, denk ik. Ze wil iemand zijn die met anderen bezig is en alles voor haar medemens overheeft, maar is altijd met zichzelf bezig. En ik denk dat ze in mijn ogen ziet dat ik dat weet. Mijn ogen zijn de spiegel van haar ziel. Ze heeft het echt over zichzelf. Ook met wat ze nu over Stijn zegt. Christus, als er iemand op de aarde is die diep vanbinnen niet weet wat zij wil, is het Natasja. Die ook nog steeds Nathan is, ook al heeft zij die van zich afgesneden. Het is ook jammer dat we niet durven te klikken met elkaar, zij en ik.

Ik vind haar ontroerend. En hem ook. Omdat ze allebei zoveel kinderlijker zijn dan ze willen laten zien. Zij en hij zouden mijn dochter en zoon kunnen zijn. Mogen zijn. Maar helaas.

Matti glimlacht en gaat naast Stijn op de bank zitten. Het is onze nieuwe oude bank, die we niet zo lang geleden gekocht hebben bij de kringloop. Omdat de oude stonk. Deze stinkt ook, maar dat zeggen we niet tegen elkaar, want we hebben geen zin deze ook weg te doen. Moeten we weer gaan lopen slepen. 'Ik ben niet je echte vader, Stijn,' zegt hij, 'maar ik ben natuurlijk wel een beetje je vader.'

Lola, Stijn, Matti en Natasja wonen al een jaar of tien bij elkaar. Eerst even ergens anders, toen al snel hier in dit huis. Ons kraakhuis. Kraakpand. Ik kwam er al snel bij en iets later Reggie. En toen was ons gezin compleet. Maar er komen veranderingen aan, dat merken we allemaal. In de grote, boze buitenwereld en hier bij ons. Alles is aan het verschuiven.

'Maar Stijn is ook mijn vriend,' vervolgt Matti. 'Hij was eerst mijn zoon en nu is hij mijn vriend. En ik weet wie Stijn is. En wat hij is. Maar dat laat zich niet zo eenvoudig in woorden uitdrukken. Stijn is zacht en mooi en lief.' Hij buigt zich naar opzij en kust de jongen op zijn mond.

Ik kijk en vraag me toch weer af of het een vaderlijke kus is of een seksuele. Helemaal los van dat soort gedachten kom ik nooit. Het mag bij ons allebei, weet ik. In de maatschappij kan dat niet, bij ons ligt dat anders. Vinden we zelf.

Bestaat er lichamelijke intimiteit zonder seks? Waar ligt de grens? We hebben het daar al zo vaak over gehad en altijd weer besloten dat we in een bekrompen wereld leven, die bang is voor een omhelzing die alles tegelijk is. We zijn het erover eens dat alles mag wat lief is en alles wat pijn doet niet. Een vaderlijke kus van Matti op een heerlijke, frisse, zachte jongensmond mag. Toch is er altijd weer die blik van Lola dan, weet ik en zie ik. Altijd. Het is alleen maar een blik. Zij komt ook nooit los van bepaalde gedachten, omdat we zijn opgevoed in die andere wereld.

‘Wie wil je zijn en wat wil je hebben, Stijn?’ vraagt Matti met een blik naar opzij. ‘Dat willen de mensen weten. Maar het is geen goede vraag. Want je wil alles. Net als iedereen. Je wil een man en een vrouw zijn en iemand die allebei is en iemand die geen van beide is. Waar hou je van? Dat vragen ze. Vol? Slink? Blond? Donker? Wat een domme vragen zijn dat. We willen alles en hier in huis mogen we alles willen.’

Niemand reageert. Onze meester heeft gesproken. Matti zou een goeroe willen zijn. De leider van honderden of duizenden, die naar hem smachten, smeken om zijn aandacht en over wie hij mag beschikken. En wij laten dat zo. Als hij spreekt, spreken wij hem niet tegen. Als het niet nodig is, bedoel ik. Zoals nu.

Reggie zit rechtop en zwijgt. Hij is een wassen beeld, een kunstwerk, een *alien*. Ik zou naast hem willen gaan zitten en hem innig op zijn mond kussen, maar ik durf het niet en doe het niet. Ik ben geen Matti, ik ben niet de baas

hier en ik ben niet *in control*. Ik ben hier de opa. En opa's hebben geen fysieke gevoelens. Even komt de oudere vrouw die de nacht bij me heeft doorgebracht, terug in mijn gedachten. Het is wel mooi dat ik niet meer weet hoe ze heet. Ze heeft het wel gezegd, maar ik ben het vergeten. Of ik heb het zelfs niet gehoord. Het is mooi omdat het benadrukt hoe vluchtig alles is. Haar zou ik niet innig op haar mond willen kussen, maar ik zou wel willen dat ze bij dit gesprek aanwezig was. Ze zou van alles hebben gezegd wat ik graag had gehoord, denk ik. Hoe heet ze toch? Ze heeft het toch gezegd? Geen idee. Kan van alles zijn. Van Joke tot Marie-Louise. Van Merel tot Betty. Van Keesje tot Mercedes. Ik geef haar de naam die ik wil. Keesje. Ik noem haar Keesje. Omdat dat de aantrekkelijkste naam is die ik ken. Keesje is een jongen, een jonge jongen zelfs, doordat het een verkleinnaampje is, maar het is ook een meisje. Je hebt mannelijke Keesjes en vrouwelijke Keesjes. Mannelijke Kezen en vrouwelijke Kezen. Hoe prachtig is dat. Het is een inclusieve naam. Zo zijn er meer: Sam, maar die is minder mooi. En ik heb weleens een vrouwelijke Bob ontmoet. Ik ken mannelijke Carols. Mijn Keesje zag er niet uit als een Keesje, toch noem ik haar zo. Voor mij is ze wie ze is in mijn beleving, dus mag ik haar noemen zoals ik wil.

6.

Later die avond is er opeens een meisje in huis. Het is een mooi en jong meisje, dat meteen bij Stijn gaat zitten. Het lijkt wel of Matti haar heeft laten komen en misschien is dat ook wel zo. Hij heeft macht over mensen en kent iedereen. Hij kan mensen bestellen, omdat hij zegt dat het goed voor ze is om te komen en iedereen gelooft hem. Misschien hebben de papa en de mama van ons gezin bedacht dat Stijn weggelokt moet worden. Hij neemt het advies van zijn ouders niet serieus, maar de aantrekkelijkheid van een jong, knap meisje wel? Hij valt toch op meisjes? Daar ga ik van uit, maar ik weet het niet. Stijn staat nog open, vermoed ik. Hij heeft er nog niet serieus over nagedacht en door de omgeving waarin en de mensen met wie hij is opgegroeid, houdt hij als vanzelf alles nog open. Dat is wel mooi, daar mogen we trots op zijn. Zo moet dat gaan. Wonen we in een klotezooi, zoals Lola zegt? Als dat zo is, wil ik dat niet weten.

De party wordt ingezet, maar we moeten er ons best voor doen. Het gaat niet vanzelf. De sfeer is er niet naar, we moeten ervoor werken. De zogenaamde genotsmiddelen krijgen daardoor iets treurigs en smerigs. We kunnen het niet alleen, we kunnen het niet zelf. De wijn smaakt niet, de joint is scherp in de keel, maar we weten dat alles goed komt als we doorzetten. Als we verdoofd zijn, smaken de verdovende middelen weer.

Matti wordt heel erg Matti. Hij trekt het meisje, dat bij Stijn staat, tegen zich aan, alsof hij recht heeft over haar te beschikken. Ik zie hem opeens als een koloniale slavendrijver. Hij zou er perfect voor zijn geweest. De heerser wil vrijelijk kunnen beschikken over zijn onderdanen. 'Wat dacht je hiervan, Stijntje?' vraagt hij en hij streelt het meisje over haar sluike haren. 'Is ze niet prachtig? Hoe heet je ook alweer?' vraagt hij dan aan haar.

'Loes,' zegt ze.

'O ja, Loes. Wat een lieve naam is dat toch. Een ouderwetse, lieve naam. Vind je niet, Stijn?' Stijn knikt.

'Ben je liever met mannen, met vrouwen of met allebei, Loes?' Matti kijkt haar aan met die glinsterende pretoogjes waar hij altijd zo veel mee gedaan krijgt.

'Dat weet ik niet,' glimlacht ze. 'Ik heb nog niet besloten.'

'Stijn ook niet,' zegt Matti. 'Misschien kunnen jullie samen uitzoeken wie jullie zijn. Dat is wat jonge mensen doen.'

'Ja, dat is wat jonge mensen doen.' Lola komt erbij staan en ook zij grijpt naar het meisje. Ze streelt haar, maar het is geen streling. Het gaat ook niet om haar, maar om Matti. Ze verzet zich tegen hem. Ze laat hem zien dat hij van mooie Loes af moet blijven. Het is glashelder dat ze dat bedoelt.

Ik bekijk het tafereel en weet opeens dat er nooit iets zal veranderen in de wereld. Wij hier zijn van deze nieuwe tijd, denken we, want bij

ons mag iedereen zijn wie hij of zij wil. Of hen, of hoe dat dan ook heet. Maar kijk die twee eens schaamteloos naar dat jonge meisje tasten, zowel Matti als Lola. Alsof ze haar bezitten. Inderdaad, ze staat het toe, lacht erbij en misschien vindt ze het zelfs heerlijk, dat weet je niet, maar toch. Het is macht, zie ik. Dat is het voordeel van ouder zijn, je ziet die dingen. Ik ben in wezen geen haar beter dan zij. Ik zou willen kunnen beschikken over Reggie en hem willen betasten waar en wanneer ik daar zin in heb. Als een Romeinse keizer pakken wat je voor handen komt. Ik wil die macht ook, maar die macht past niet bij me. Ik ben er te verlegen voor. En ik schrik terug als ik een paar angstige of geschrokken ogen zie. Misschien zien anderen dat als medemenselijkheid, maar ik weet dat het zwakte is. Matti kijkt ook weleens in angstige en geschrokken ogen, neem ik aan, maar hij stelt die gerust en gaat dan verder met zijn subtiele misbruik. Het wordt dan ook niet als zodanig opgemerkt of zo ervaren, in ieder geval niet op dat moment. Later wel misschien of waarschijnlijk, de volgende dag of dagen later of weken of maanden, maar dan is het te laat. Ze hebben er toch zelf aan meegewerkt? En iedereen was dronken en stoned. Matti komt er altijd weer mee weg, met alles, omdat hij slim is en de baas is en macht zijn grote vriend is.

‘Wat willen jullie met mij?’ vraagt het meisje en ik zie dat ze een snelle blik op Stijn werpt, alsof ze door hem gered wil worden. Of kijkt ze om iets anders?

‘We willen wat jij wil, liefje,’ zegt Lola en ze streelt verder.

‘Daar geloof ik niks van,’ zegt Loes. ‘Jullie willen dat ik wil wat jullie willen.’

Ik veer op, recht mijn rug. Loes is sterker dan ik dacht. Ik hoor het nu aan de toon in haar stem. Zij heeft Stijn niet nodig, want ze is een vrouw van nu. Ze zijn allemaal zo sterk tegenwoordig. Ik verbaas me erover. Vooral de moslimmeisjes zijn zo *on top of the world* de laatste jaren, heb ik gelezen. Loes gaat mee in die stroom, denk ik.

‘Meestal gaat het toch zo?’ gaat ze verder. ‘Dat we elkaar ergens voor gebruiken?’

Matti grijnst, maar ik denk iets van onzekerheid te zien. Ja, we worden allemaal snel ouder, hij ook. We worden allemaal ingehaald door de tijd die verandert met de snelheid van het licht. Wie vandaag als een kapitein aan het roer staat, kan morgen als een galeislaaf aan de riemen zitten. Dat is wat ik zie in dat lachje van hem. Wat ik denk te zien. Dat hij dat beseft.

Lola doet een stap naar achteren. Ze pakt Loes dan bij haar pols, trekt haar weg bij Matti en duwt haar richting Stijn. ‘Prima. Jong bij jong vanavond,’ zegt ze en ze draait zich om en loopt weg.

Matti knikt, alsof alles gaat zoals hij dat gepland heeft, maar dat is natuurlijk niet zo. Hij wil Loes en Stijn in zijn bed, weet ik. Twee tegelijk. Papa heeft seks met zijn kindjes, dat is wat hij wil en ik weet het. En hij weet dat ik het weet. Hij wil jonge jongens lesgeven in de vleselijke lusten en dan mag daar best een meisje bij zijn. Om te kijken hoe mannen dat doen. En om zich ook beschikbaar te stellen, op een bepaald moment.

Heeft Matti Stijn ooit gehad? Ik mag hopen van niet, maar waarschijnlijk wel. Matti heeft iedereen gehad, omdat niemand tegen hem op kan en geen mens hem kan weigeren. En zou Lola dat dan weten? Ja natuurlijk, maar ze kan er niets tegen doen. De wereld is verrot, zelfs die lieve flower-power-liefdeswereld van ons is verrot.

Dieper in de nacht, als ik definitief besloten heb dat de swing er voor mij niet in gaat komen deze keer, de wijn me niet blijft smaken en ik nog steeds een vieze smaak in mijn mond heb van de scherpe rook en de teer in de joint, zie ik als muurbloempje dat Natasja, Stijn en Loes in de harde muziek bij elkaar zijn gekropen. Jong bij jong. Ze vormen een kluwen jeugd van lust en genegenheid, zo te zien, aangevoerd door de twee vrouwen, die de verlegen jonge man met zich mee en naar zich toe trekken. Matti zit op enige afstand, drinkt, blowt en kijkt zo nu en dan onbewogen naar ze, maar ik weet dat het hem niet bevalt. Hij wil daarbij zijn, het centrum zijn, maar hij is het niet. Ook Lola, verderop bij onze ouderwetse geluidsinstallatie, knijpt haar wenkbrauwen naar elkaar toe, maar ze zal blij zijn dat Matti niet blij is en zijn zin niet krijgt.

Reggie is verdwenen, zoals altijd. Opeens is hij weg, zoals altijd. Misschien vertrekt hij zo ook wel naar Australië, ongemerkt en onaangekondigd. Die gedachte doet me pijn. Ben ik het dan niet eens waard om afscheid van te nemen? Het is niet persoonlijk, ik weet het, maar het doet toch pijn.

Ik kijk naar die drie jonge lijven die zich aan elkaar laven. Twee jongens, twee meisjes, omdat

Natasja allebei is, en dat vind ik mooi. Ook al mag ik zo niet denken. Ik heb zelf ook ooit een jong lijf gehad, maar ik heb het niet gebruikt. Te weinig in ieder geval. Ik durfde niet te zijn wie ik was en hield me afzijdig.

Ga ik maar eens naar bed en fantaseren over Reggie tot ik in slaap val? Ik denk dat dat het beste is. Eén keer heb ik meegemaakt dat een droom de fantasie overnam, er bijna op doorging. Dat was wat. Hoogtepunt van het kwartaal. Van het jaar.

Nog een stuk later die nacht, zo ongeveer in dat spannende niemandsland tussen fantasie en droom in, hoor ik opeens een schreeuw door het huis, die me door de ziel snijdt. Het is Natasja, onmiskenbaar. Nathan. Het is een oerkreet van pijn, met een stem die hoog is voor een man en laag is voor een meisje. Wat gebeurt daar? Het gaat me niet aan, ik mag niet gaan kijken, niemand zit op me te wachten. Matti zal zich ermee bemoeien, als er echt iets mis is. Opa moet in zijn bed blijven. De man met het oude lichaam moet zich erbuiten houden, dat is de natuurwet. Ze weten niet eens hoe teder mijn geest geworden is en hoeveel ik weet over pijn in je ziel en je hart en je hoofd. Ze kijken naar mijn buitenkant, trekken hun conclusies en dat is het. Hij is oud en doet daarom niet meer mee. Klaar. Wat is er met Natasja en Nathan? Wat is de pijn? Ik heb met allebei te doen.

Het duurt daarna lang voordat ik in slaap val, ook al ben ik moe en verdoofd door alles. Door genotsmiddelen en emoties van verlangen, alles in me is verdoofd.

Verder lezen?

Benieuwd naar het hele verhaal en wil je verder lezen?

KLIK DAN OP DE ONDERSTAANDE LINK

<https://uitgeverijvogelvrij.nl/boek/?id=lhbtqia-ik>

Over Uitgeverij Vogelvrij

Uitgeverij Vogelvrij publiceert boekjes, zowel in fysieke vorm als digitaal, met de lengte en de amusementswaarde van speelfilms, die beogen net zo toegankelijk te zijn als audiovisuele producties. De boekjes hebben vaak minder tekst dan een standaardroman en kunnen voorzien zijn van plaatjes, foto's, tekeningen of audio- of videofragmenten, die zelfs in het geval van een papieren boek met QR-codes op een smartphone of een tablet direct beluisterd en bekeken kunnen worden. Lezen en kijken of lezen en luisteren.

Uitgeverij Vogelvrij wil inspelen op een nieuwe wereld en kiest ervoor meer een contentfabriekje in het algemeen dan alleen een uitgever van boeken te zijn. Het gaat om het opbouwen van een fonds van verhalen en formats, uitgegeven als boekjes en daardoor auteursrechtelijk beschermd, die vaak in basis geschikt zijn voor een audiovisuele productie, ten behoeve van media die de behoefte hebben aan een constante stroom van content.

Informatie over de uitgeverij en/of deze titels is ook te vinden op de website www.uitgeverijvogelvrij.nl of kan per mail worden opgevraagd: info@uitgeverijvogelvrij.nl.

Let op: digitale edities zijn veel milieuvriendelijker en veel goedkoper dan papieren versies.

Op onze website kost elk e-boek maar 4 euro. En voor 25 euro heb je er zelfs 12. Het voordeel van e-boeken is dat je ze kunt lezen op een e-reader, maar ook op een smartphone, een laptop of een tablet. Nog afgezien van de enorme aanslag die papieren boeken doen op het milieu heeft digitaal lezen naast de gunstige prijs nog veel meer voordelen: je kunt lezen in het donker, je hoeft geen zware boeken mee te slepen, je kunt gemakkelijk passages of namen opzoeken en je kunt de letters groter of kleiner maken.

